

(10) ҲАДИСА ИЙМОНДА ИККИЛАНМАЙ ЙЎЛИҚСА, ЖАННАТГА КИРАДИ ВА ДЎЗАХГА ҲАРОМ ҚИЛИНАДИ

17 - Ҳадиса иймондаги иккиланмай йўлиқса, жаннатга киради ва дўзахга ҳаром қилинади. Ҳадиса иймондаги иккиланмай йўлиқса, жаннатга киради ва дўзахга ҳаром қилинади : Ҳадиса иймондаги иккиланмай йўлиқса, жаннатга киради ва дўзахга ҳаром қилинади. Ҳадиса иймондаги иккиланмай йўлиқса, жаннатга киради ва дўзахга ҳаром қилинади. Ҳадиса иймондаги иккиланмай йўлиқса, жаннатга киради ва дўзахга ҳаром қилинади. Ҳадиса иймондаги иккиланмай йўлиқса, жаннатга киради ва дўзахга ҳаром қилинади. Ҳадиса иймондаги иккиланмай йўлиқса, жаннатга киради ва дўзахга ҳаром қилинади.

Ҳадиса иймондаги иккиланмай йўлиқса, жаннатга киради ва дўзахга ҳаром қилинади : Ҳадиса иймондаги иккиланмай йўлиқса, жаннатга киради ва дўзахга ҳаром қилинади (Баби ибн Сомит розияллоҳу анхунинг ҳадиси).

10-боб. Ким Аллоҳга иймон билан, иймонида иккиланмай йўлиқса, жаннатга киради ва дўзахга ҳаром қилинади

17. Убода ибн Сомит розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким: «Якка Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ. Унинг шериги йўқ. Албатта, Муҳаммад Унинг бандаси ва элчисидир. Исо Аллоҳнинг бандаси, элчиси ва Марямга («Бўл» деган буйруғи билан) ташлаган калимаси, Ундан (Аллоҳ томонидан яратилган) бир руҳdir. Жаннатнинг (борлиги) ҳақ, дўзах ҳам ҳақ», деб гувоҳлик берса, Аллоҳ уни қилган амалига қараб жаннатга киритади», дедилар».

Санаддаги ровийлардан бири: «Жаннатнинг саккиз эшигидан қайси биридан (киришни) хоҳласа», деган жумлани қўшиб ривоят қилган.

Бухорий (3435), Муслим (28/47,48).

18 - Ҳадиси Ҳамад : Ҳадиси Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад
Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад :
Ҳадиси Ҳамад Ҳамад : Ҳадиси Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад
Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад
Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад : Ҳадиси Ҳамад Ҳамад : Ҳадиси
Ҳамад Ҳамад : Ҳадиси Ҳамад Ҳамад : Ҳадиси Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад
Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад : Ҳадиси Ҳамад Ҳамад
Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад : Ҳадиси Ҳамад Ҳамад
Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад : Ҳадиси Ҳамад Ҳамад
Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад : Ҳадиси Ҳамад Ҳамад
Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад
Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад .

Ҳадиси Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад Ҳамад 101 : Ҳадиси Ҳамад Ҳамад 77 : Ҳамад Ҳамад Ҳамад .

18. Муоз ибн Жабал розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ортлариға (увовлариға) мингашиб олган эдим. Мен билан у кишининг орасида эгарнинг орқа учигина бор эди (шунчалик яқин эдим). Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эй, Муоз», дедилар. «Лаббай, эй Расулуллоҳ! Хизматингиздаман», деб жавоб бердим. Кейин бир муддат (жим) кетдилар. Бироздан кейин «Эй, Муоз», дедилар. «Лаббай, эй Расулуллоҳ! Хизматингиздаман», деб жавоб бердим. Кейин яна бир муддат (жим) кетдилар. Бироздан кейин «Эй, Муоз», дедилар. Яна «Лаббай, эй Расулуллоҳ! Хизматингиздаман», деб жавоб бердим. «Аллоҳнинг бандалари устидаги ҳаққи нима эканлигини биласанми?» - деб сўрадилар. Мен:

Ислом Нури

«Аллоҳ ва Расули билувчироқ», дедим. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аллоҳнинг бандалари зиммасидаги ҳаққи Унга ибодат қилишлари ва ҳеч нарсани шерик қилмасликлари (ширк келтирмасликлари)», деб айтдилар. Кейин бир муддат (жим) кетдилар. Бироздан кейин «Эй Муоз ибн Жабал», дедилар. «Лаббай, эй Расулуллоҳ! Хизматингиздаман», деб жавоб бердим. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Агар бандалар буни бажарсалар, уларнинг Аллоҳ зиммасидаги ҳаққи нима эканлигини биласанми?» – деб сўрадилар. Мен: «Аллоҳ ва Расули билувчироқ», дедим. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Бандаларнинг Аллоҳ зиммасидаги ҳақлари (агар ширк келтирумай ёлғиз Унга ибодат қилсалар, Аллоҳ) уларни азобламаслигиdir!»

Бухорий (5967), Муслим (30/50).

19 – Қадимнинг оғизлариниң тарихи : Қадимнинг оғизлариниң тарихи
таджидидлариниң тарихи Ҳизматингиздаман, Ҳизматингиздаман
таджидидлариниң тарихи Ҳизматингиздаман : Ҳизматингиздаман
таджидидлариниң тарихи Ҳизматингиздаман, Ҳизматингиздаман
таджидидлариниң тарихи Ҳизматингиздаман : Ҳизматингиздаман
таджидидлариниң тарихи Ҳизматингиздаман, Ҳизматингиздаман
таджидидлариниң тарихи Ҳизматингиздаман : Ҳизматингиздаман
таджидидлариниң тарихи Ҳизматингиздаман, Ҳизматингиздаман
таджидидлариниң тарихи Ҳизматингиздаман : Ҳизматингиздаман

19. Муоз ибн Жабал розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Уфайр номли эшакларига у кишининг орқаларига мингашиб олган эдим. У киши: «Эй Муоз, Аллоҳнинг

Ислом Нури

бандалари зиммасидаги ҳаққи ва бандаларнинг Аллоҳ зиммасидаги ҳақлари нима эканлигини биласанми?» - деб сўрадилар. «Аллоҳ ва Расули билувчироқ», дедим. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аллоҳнинг бандалари устидаги ҳаққи Унгагина ибодат қилиб, ҳеч нарсани ширк келтирмасликлари, бандаларнинг Аллоҳ зиммасидаги ҳақлари эса Унга бирон нарсани ширк келтирмаган кишини азобламаслигидир», деб айтдилар. Мен: «Эй Расулуллоҳ, буни одамларга хушхабар қилиб айтайми?» - дегандим, «Йўқ, хушхабар берма, шунга суяниб қолишмасин», дедилар».

Бухорий (2856), Муслим (30/51).

20 - Ҳадиси Абдуллаҳи аз Сағири муроди Абульфаджил аз Суфии : Ҳадиси Абдуллаҳи аз Сағири муроди Абульфаджил аз Суфии : Ҳадиси Абдуллаҳи аз Сағири муроди Абульфаджил аз Суфии : Ҳадиси Абдуллаҳи аз Сағири муроди Абульфаджил аз Суфии : Ҳадиси Абдуллаҳи аз Сағири муроди Абульфаджил аз Суфии : Ҳадиси Абдуллаҳи аз Сағири муроди Абульфаджил аз Суфии : Ҳадиси Абдуллаҳи аз Сағири муроди Абульфаджил аз Суфии : Ҳадиси Абдуллаҳи аз Сағири муроди Абульфаджил аз Суфии : Ҳадиси Абдуллаҳи аз Сағири муроди Абульфаджил аз Суфии : Ҳадиси Абдуллаҳи аз Сағири муроди Абульфаджил аз Суфии .

Ҳадиси Абдуллаҳи аз Сағири муроди Абульфаджил аз Суфии 49 : Ҳадиси Абдуллаҳи аз Сағири муроди Абульфаджил аз Суфии .

20. Анас ибн Молик розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам – Муоз розияллоҳу анху уловларига мингашиб кетяётганда – «Эй Муоз ибн Жабал», дедилар. (Муоз:) «Лаббай, эй Расулуллоҳ! Хизматингиздаман», деб жавоб берди». (Яна) «Эй Муоз», дедилар. (Муоз:) «Лаббай, эй Расулуллоҳ! Хизматингиздаман», деб уч

марта айтди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бирон киши Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ ва албатта, Мұхаммад Аллоҳнинг элчисидир», деб чин қалбидан гувоҳлик берса, Аллоҳ уни дўзахга ҳаром қиласди», деб айтдилар. (Муоз) «Эй Расулуллоҳ, одамларга бу ҳақда айтайми? Хурсанд бўлишарди», деб сўраганди, «Унда (бу ҳадисга) суюниб қолишади», дедилар. Муоз (илмни беркитиб) гуноҳкор бўлиб қолмаслик учун вафоти олдидан буни айтиб кетди».

Бухорий (128), Муслим (32/55).

(12) ҲАДИСЛАРДА БОЛГАВАН ҲАДИС

21 - Ҳадисларда болгаван ҳадислардан биринчийи ҳадислардан биринчийи ҳадислардан биринчийи ҳадислардан : Ҳадислардан биринчийи ҳадислардан биринчийи ҳадислардан биринчийи ҳадислардан биринчийи ҳадислардан биринчийи ҳадислардан .

Ҳадислардан биринчийи ҳадислардан 3 : Ҳадислардан биринчийи 2 : Ҳадислардан биринчийи ҳадислардан .

12-боб. Иймоннинг шуъба(қисм)лари.

21. Абу Хурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Иймон олтмишдан ортиқ шуъбадан (қисмдан) иборат. Ҳаё иймоннинг бир қисмидир», дедилар».

Бухорий (9), Муслим (35/59). (Имом Муслим «Етмишдан ортиқ» деб ривоят қилган).

22 - Ҳадислардан биринчийи ҳадислардан биринчийи ҳадислардан : Ҳадислардан биринчийи ҳадислардан .

Ислом Нури

Ҳадиси муроди Ҳамада Ҳамадиённи Ҳадиси Ҳадиси : Ҳадиси Ҳадиси.

Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси 16 : Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси 2 : Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси.

22. Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳумонинг ҳадиси: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ансорлардан бир кишининг ёнидан ўтиб қолдилар: у биродарига ҳаёси сабабли (одамлардан ҳаққини ололмаётганини айтиб) насиҳат қилаётган (журъатлироқ бўлишга ундаётган) эди. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Унитинч қўй. Зеро, ҳаё иймондандир», дедилар».

Бухорий (24), Муслим (36/61).

23 - Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси : Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси : Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси.

Ҳадиси Ҳадиси 77 : Ҳадиси Ҳадиси 78 : Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси.

23. Имрон ибн Ҳусайн розияллоҳу анҳумонинг ҳадиси: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ҳаё фақат яхшилик олиб келади», деб айтдилар».

Бухорий (6117), Муслим (37/63).

(14) Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси

24 - Ҳадиси : Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси Ҳадиси.

Ҳадиса 6 : Ҳадиса 2 : Ҳадиса 1.

14-боб. Ислом(амаллари)нинг фазилатда ўзаро бир-бираидан устун бўлиши. Ундаги ишларниң қайси бири афзал?

24. Абдуллоҳ ибн Амр розияллоҳу анхумонинг ҳадиси: «Бир киши Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан «Исломниң қайси бири (қайси амали) яхши?» – деб сўради. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «(Мұхтожларга) таом беришинг, ўзинг таниган ва танимаган кишиларга салом беришинг», деб жавоб бердилар».

Бухорий (12), Муслим (39/66).

25 – Ҳадиса 5 : Ҳадиса 2 : Ҳадиса 1.

Ҳадиса 5 : Ҳадиса 2 : Ҳадиса 1.

25. Абу Мусо Ал-Ашъарий розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «(Одамлар) «Эй Расулуллоҳ, қайси Ислом (аҳли, мусулмонларнинг қайсинаси афзал», деб сўрашди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мусулмонлар унинг тили ва кўлидан саломат бўлган мусулмон киши», дедилар».

Бухорий (11), Муслим (42/69).

(15) Ҳадиса 5 : Ҳадиса 2 : Ҳадиса 1.

ҲАДИСЛАР

26 - Ҳадисларни сифатлансанда кимда бўлса, иймоннинг ҳаловатини топадиган хислатлар баёни.

Ҳадисларни сифатлансанда 9 : Ҳадисларни сифатлансанда 2 : Ҳадисларни сифатлансанда.

15-боб. Ким у билан сифатланса (кимда бўлса), иймоннинг ҳаловатини топадиган хислатлар баёни.

26. Анас розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Уч нарса борки, кимда шулар бўлса, иймоннинг ҳаловатини топибди: Аллоҳ ва Расули унга булардан бошқа ҳаммадан суюкли бўлиши, бир кишини фақат Аллоҳ учун яхши кўриши, (иймон келтирганидан кейин) куфрга қайтишни худди оловга ташланишини ёмон кўргандек ёмон кўриши».

Бухорий (16), Муслим (43/70).

(16) Ҳадисларни сифатлансанда кимда бўлса, иймоннинг ҳаловатини топадиган хислатларни сифатлансанда кимда бўлса, иймоннинг ҳаловатини топадиган хислатларни сифатлансанда

27 - Ҳадисларни сифатлансанда кимда бўлса : Ҳадисларни сифатлансанда кимда бўлса : Ҳадисларни сифатлансанда кимда бўлса : Ҳадисларни сифатлансанда

Ҳадисада сабаби ҳадисада ҳадисада ҳадисада ҳадисада.

Ҳадисада ҳадисада ҳадисада ҳадисада 8 : Ҳадисада ҳадисада 2 : Ҳадисада ҳадисада ҳадисада.

16-боб. Киши Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни ўз оиласи, боласи, отаси ва барча одамлардан кўра кўпроқ яхши кўришининг вожиблиги

27. Анас ибн Молик розияллоҳу анҳунинг ҳадиси: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сизлардан биронтангиз мен унга отаси, боласи ва барча одамлардан кўра суюклироқ бўлмагунимча комил мўмин бўлмайди деб айтдилар».

Бухорий (15), Муслим (44/74).

(17) Ҳадисада ҳадисада.

28 - Ҳадисада Ҳадисада.

Ҳадисада ҳадисада ҳадисада Ҳадисада 7 : Ҳадисада ҳадисада 2 : Ҳадисада ҳадисада Ҳадисада.

17-боб. Киши ўзига яхши кўрган нарсани биродари учун ҳам яхши кўриши иймон хислатларидан эканига далил

28. Анас ибн Молик розияллоҳу анҳунинг ҳадиси: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сизлардан биронтангиз ўзи яхши кўрган нарсани биродарига раво кўрмагунича комил мўмин бўлмайди», дедилар».

Бухорий (13), Муслим (45/75).

(19) Ҳадиси Абу Саид ахъянинг ҳадиси: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сизлардан биронтангиз ўзи яхши кўрган нарсани биродарига раво кўрмагунича комил мўмин бўлмайди», дедилар».

29 - Ҳадиси Абу Саид ахъянинг ҳадиси : «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сизлардан биронтангиз ўзи яхши кўрган нарсани биродарига раво кўрмагунича комил мўмин бўлмайди», дедилар».

Ҳадиси Абу Саид ахъянинг ҳадиси № 31 : Ҳадиси Абу Саид 78 : «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам.

19-боб. Кўшни ва меҳмоннинг хурматини жойига кўйишга, гапирса яхши сўз айтиш ёки сукут сақлаш лозимлигига ундаш ва бу ишларнинг барчаси иймондан экани

29. Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳунинг ҳадиси: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган

Ислом Нури

бўлса, қўшнисига озор бермасин. Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, меҳмонининг ҳурматини жойига қўйсин. Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, яхши сўзни гапирсин ёки жим турсин», дедилар».

Бухорий (6018), Муслим (47/79).

30 - Ҳадиси Абу Шурайҳ Ал-Адавий розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деяётгандарини икки қулоғим эшишиб, икки кўзим кўрган: «Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, қўшнисининг ҳурматини жойига қўйсин. Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, меҳмонига мукофоти билан ҳурмат кўрсатсин. Саҳобалар: «Эй Расулуллоҳ, унинг мукофоти нима?» деб сўрашди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бир кун ва тун. Меҳмондорчилик уч кун – бундан ошиғи унга (меҳмонга) садақадир. Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, яхши сўзни гапирсин ёки жим турсин», дедилар».

Ҳадиси Абу Шурайҳ Ал-Адавий ҳадиси 31 : Ҳадиси Абу Шурайҳ 78 : Ҳадиси Абу Шурайҳ 31.

30. Абу Шурайҳ Ал-Адавий розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деяётгандарини икки қулоғим эшишиб, икки кўзим кўрган: «Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, қўшнисининг ҳурматини жойига қўйсин. Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, меҳмонига мукофоти билан ҳурмат кўрсатсин. Саҳобалар: «Эй Расулуллоҳ, унинг мукофоти нима?» деб сўрашди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бир кун ва тун. Меҳмондорчилик уч кун – бундан ошиғи унга (меҳмонга) садақадир. Ким Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган бўлса, яхши сўзни гапирсин ёки жим турсин», дедилар».

Бухорий (6019), Муслим (48/81).

**(21) Ҳизбуттага иймонни ишора иймона таъсисларни сабаби
худои иймона таъсисларни**

31 - Ҳизбуттага : Ҳизбуттага иймона таъсисларни сабаби худои иймона
худои иймона таъсисларни сабаби худои иймона таъсисларни
худои иймона таъсисларни сабаби худои иймона таъсисларни : Ҳизбуттага иймона
худои иймона таъсисларни сабаби худои иймона таъсисларни сабаби худои иймона таъсисларни
худои иймона таъсисларни сабаби худои иймона таъсисларни сабаби худои иймона таъсисларни
худои иймона таъсисларни.

Ҳизбуттага иймона таъсисларни сабаби худои иймона 15 : Ҳизбуттага иймона таъсисларни сабаби худои иймона таъсисларни сабаби худои иймона таъсисларни 59 : Ҳизбуттага иймона таъсисларни сабаби худои иймона таъсисларни сабаби худои иймона таъсисларни.

21-боб. Иймон аҳлининг унда (иймонда) бир-биридан фарқли даражада бўлиши ва иймон масаласида Яман аҳли устун Эканлиги

31. Абу Масъуд Уқба ибн Амр розияллоҳу анхунинг ҳадиси:
«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам қўллари билан Яман
томонга ишора қилиб, «Иймон ана у томонда, яманийдир (Яманга
тегишлидир). Огоҳ бўлинглар, қўполлик ва қалби қаттиқлик
шайтоннинг икки шохи чиқадиган Робийа ва Музар қабилаларидан
бўлган, туяларнинг кетидан (ҳайдаб) бақириб юрувчилардадир»,
дедилар».

Бухорий (3302), Муслим (51/86).

32 - Ҳадиси Абу Ҳурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: Ҳадиси Абу Ҳурайра ҳадиси: «Сизларнинг олдингизга Яман аҳли келди. Уларнинг қалблари заиф (Исломга мойил), кўнгиллари юмшоқдир. Фиқҳ (динни тушуниш) яманий, ҳикмат яманийдир (фиқҳ ва ҳикмат Яманга тегишлидир)», дедилар».

Ҳадиси Абу Ҳурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси 74 :Ҳадиси Абу Ҳурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси 64 :Ҳадиси Абу Ҳурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси.

32. Абу Ҳурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Сизларнинг олдингизга Яман аҳли келди. Уларнинг қалблари заиф (Исломга мойил), кўнгиллари юмшоқдир. Фиқҳ (динни тушуниш) яманий, ҳикмат яманийдир (фиқҳ ва ҳикмат Яманга тегишлидир)», дедилар».

Бухорий (4390), Муслим (52/89).

33 - Ҳадиси Абу Ҳурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: Ҳадиси Абу Ҳурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Куфрнинг боши машриқ (кунчиқар) томонда. Фаҳрланиш ва кеккайиш от ва тую боқувчиларда ҳамда чўлларда туюларнинг кетидан бақириб юрувчиларда, сакинат-хотиржамлик эса қўйбоқарлардадир», деб айтдилар».

Ҳадиси Абу Ҳурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси 15 :Ҳадиси Абу Ҳурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси 59 :Ҳадиси Абу Ҳурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси.

33. Абу Ҳурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Куфрнинг боши машриқ (кунчиқар) томонда. Фаҳрланиш ва кеккайиш от ва тую боқувчиларда ҳамда чўлларда туюларнинг кетидан бақириб юрувчиларда, сакинат-хотиржамлик эса қўйбоқарлардадир», деб айтдилар».

Бухорий (3301), Муслим (52/90).

34 - Ҳадиси Абу Хурайра : Ҳадиси Абу Хурайра ишонида иккиланмай йўлиқса, жаннатга
киради ва дўзахга ҳаром қилинади : Ҳадиси Абу Хурайра ишонида иккиланмай йўлиқса, жаннатга
киради ва дўзахга ҳаром қилинади. Ҳадиси Абу Хурайра ишонида иккиланмай йўлиқса, жаннатга
киради ва дўзахга ҳаром қилинади. Ҳадиси Абу Хурайра ишонида иккиланмай йўлиқса, жаннатга
киради ва дўзахга ҳаром қилинади.

(Ҳадиси Абу Хурайра) : Ҳадиси Абу Хурайра ишонида иккиланмай йўлиқса, жаннатга
киради ва дўзахга ҳаром қилинади 1 : Ҳадиси Абу Хурайра ишонида иккиланмай йўлиқса, жаннатга
киради ва дўзахга ҳаром қилинади 61 : Ҳадиси Абу Хурайра ишонида иккиланмай йўлиқса, жаннатга
киради ва дўзахга ҳаром қилинади).

34. Абу Хурайра розияллоҳу анхунинг ҳадиси: «Расулуллоҳ соллаллоҳу
алайҳи ва салламнинг шундай деяётганларини эшитдим: «Фаҳрланиш
ва кеккайиш чўлларда (туяларнинг кетидан) бақириб юрувчиларда,
сакинат-хотиржамлик эса қўйбоқарлардадир. Иймон яманийдир,
ҳикмат яманийдир (иймон ва ҳикмат Яманга тегишлидир)».

Бухорий (3499), Муслим (52/93).

“Нисо” сураси, 171-оятга ишора:

Ҳадиси Абу Хурайра ишонида иккиланмай йўлиқса, жаннатга
киради ва дўзахга ҳаром қилинади

“Албатта, Масих Ийсо бин Марям фақат Аллоҳнинг пайғамбари ва
Унинг Марямга етказган сўзи ҳамда унинг томонидан бўлган руҳ
(соҳибидир), холос”. (Маънолар таржимаси муаллифи: Шайх Алоуддин
Мансур).

Бир қарашда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Аллоҳ таолонинг қуидаги буйруғини бажармагандек кўринадилар:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكُم مِّا تَرَكَ الْمُحَمَّدُ وَمَا تَرَكَ أَبْرَارٌ
وَمَا تَرَكَ شَرِيكٌ لِّرَبِّ الْعَالَمِينَ إِنَّمَا يَرَكُونَ مَالًا
وَجَاهًا وَعِصَمًا وَمَا يَرَكُونَ مَالًا وَجَاهًا وَعِصَمًا
إِنَّمَا يَرَكُونَ مَالًا وَجَاهًا وَعِصَمًا

“Эй пайғамбар, сизга Парвардигорингиз томонидан нозил қилинган нарсани етказинг! Агар (бу фармонга амал) қилмасангиз, Унинг элчилигини (бандаларига) етказмаган бўлурсиз, Аллоҳ Сизни одамларнинг зааридан сақлагай. Албатта Аллоҳ кофир қавмни ҳидоят қилмас”. (Моида: 67).

Уламолар ушбу оят ва юқоридаги ҳадис ўзаро бир-бирига зид эмаслигини бир неча йўллар билан зикр қилишган:

1. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бу ишни - Аллоҳнинг якка Ўзига ибодат қилиб, ширк келтирмай ўтган кишини Аллоҳ азобламаслигини – бекитмасдан Муоз ибн Жабал розияллоҳу анхуга хабар бердилар. Лекин баъзи кишилар ҳадисда кўзда тутилган маъно ва шариатдаги барча далилларни жамлаб, тўлиқ англаб етмаслиги, бунинг оқибатида амалларни тарк этиши ёки буйруқларга нисбатан беписандлик қилиши эҳтимоли туфайли бу хушхабарни одамлар ўртасида тарқатишдан қайтардилар. Чунки, бу ҳолат очиқ зарар. Ҳадисни эшитмай қолиш билан эса биронта фарз амал зое бўлмайди, динда фасод юзага чиқмайди. Шак йўқки, айнан шундай - дангаса ва шариат буйруқларидан бўйин товлашга ҳаракат қиласиган - кишилар ушбу ҳадисни эшитмай қолгани сабабли Ислом амалларида жидду-жаҳд қилишлари ҳадисни эшитиб, сусткашлик қилишларидан

афзалдир.

Мулло Алий Қори айтади: “Имом Бухорий бу ҳадисни одамлар тўғри тушунмаслиги эҳтимоли туфайли олим киши илмни баъзиларга ўргатиб, бошқаларга ўргатмаслик жоиз эканлигига хужжат қилиб келтирган. Дангаса ва ҳар нарсани ўзига ҳалол сановчи кишилар бу ва шу маънодаги бошқа ҳадисларни дин буйруқларини тарқ қилиш, ҳукмларни ўзидан соқит қилиш учун восита қилиб олишади. Бу эса уларнинг аввало охирати, кейин эса дунёси ҳам хароб бўлишига олиб келади”. “Мирқотул-мафатих шарҳи мишкотил-масобих”, 1-жилд, 98-бет.

2. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ушбу ҳадисни бекитишга берган буйруқлари уни мутлақ, абадий бекитишни англатмаган. Балки бу муайян вақтга хос бўлган ва узоқ давом этмаган. Бунинг далили: Муоз розияллоҳу анҳу вафотларидан олдин ҳадисни бошқаларга етказиб кетдилар. Юқоридаги ҳадиснинг бошқа бир лафз билан ривоят қилинган матни охирида ровийнинг қуидаги сўзи бор: “Муоз гуноҳкор бўлиб қолишдан қўрқиб, бу ҳакида вафоти олдидан хабар берди”. Бухорий (128), Муслим (32/55).

Абул Ҳасан Убайдуллоҳ Ал-Муборакфурий айтади: “Яъни, илмни бекитишдек гуноҳга тушиб қолмаслик, ундан четланиш учун шундай қилди”. “Миръотул-мафатих шарҳи мишкотил- масобих”. 1-жилд, 93-бет.

Демак, очиқ кўриниб турибдики, Муоз розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сўзларидан ҳадисни тарқатмаслик ва уни бошқаларга етказмасликка қўйилган мутлақ тақиқ деб тушунмаган. Аксинча, бу муайян ҳолат, вақт ёки шахсга боғлиқ деб

тушунганд; вафотидан олдин бу ҳолат йўқолгани, шариат тўлиқ қарор топгани, одамлар динларида мустаҳкам бўлгани, учун ҳадисни етказиб қўйган.

“Муоз розияллоҳу анҳу бундан қайтарилган бўлса ҳам ҳадисни ривоят қилди. Чунки, у киши ҳадисни бошқаларга етказиш-етказмаслик масаласи замон ва ҳолатлар ўзгаришига боғлиқ эканини билар эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам даврларида одамлар эндиғина Исломга кирган, дин буйруқларига ҳали тўла кўникмаган эди. Вақт ўтиб, улар динларида мустаҳкам турадиган бўлишгач, Муоз розияллоҳу анҳу бу ҳадисни айтиб берди”. “Мирқотул-мафатих шарҳи мишкотил-масобих”, 1-жилд, 98-бет.

3. Бу ҳадис билан хушхабар беришдан қайтариш барча инсонларга тааллукли бўлмаслиги, балки унга суюниб қолиб, Ислом буйруқларини тарқ этиб юборадиган кишиларгагина тегишли бўлиши мумкин. Шунинг учун Муоз розияллоҳу анҳу ҳадисни вафотидан олдин ўзи ишонадиган, унга асосланиб бошқа амалларни тарқ қилиб юбормайдиган кишиларга айтиб кетди. Ўз вақтида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам шундай қилган эдилар.

“Биз “Муоз розияллоҳу анҳу илмни бекитиш билан гуноҳкор бўлиб қолишдан қўрққани учун ҳадисни айтиб берди”, деган гапни қабул қилдик. Айни пайтда “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бу ҳадис билан хушхабар беришдан қайтарган эдилар. Нега бу қайтариқقا амал қилмагани учун гуноҳкор бўлиб қолишдан қўрқмади?” - деган савол туғилади. Жавоб шуки: “Ҳадисни етказишдан қайтариқ унга суюниб қолмаслик сабабидан эди. Муоз розияллоҳу анҳу уни ўзи ишонадиган, ҳадисни хужжат қилиб, дин буйруқларини зоеъ қилиб юбормайдиган кишига айтди. Қачон сабаб

йўқолса, унинг натижаси ҳам йўқолади (яъни, ҳадисни айтиш мумкин бўлади)”. “Миръотул-мафатих шарҳи мишкотил- масобих”. 1-жилд, 93-бет.

Ҳадисда Қўйиқ сўзи келган бўлиб, бу арабларда “учтадан тўққизтагача” бўлган миқдорни билдиради. Яъни, бу ерда «олтмиш учтадан олтмиш тўққизтагача» маъносида.

Ибн Ҳажар Асқалоний ҳадисдаги шу лафзни айни шундай - «Ислом аҳли, мусулмонлар» деб шарҳлаган. «Фатхул-Борий». Иймон китоби. «Қайси Ислом афзал?» боби. 11-ҳадис.

Ибн Ҳажар Асқалоний роҳимаҳуллоҳ “Меҳмоннинг мукофоти бир кун ва бир тун” жумласи шарҳида уламоларнинг бир қатор гапларини келтириб, “Меҳмон сафарга чиқиб кетишидан олдин унга бир кечакундузга етадиган озуқа беради. Бу билан меҳмон кейинги манзилгacha етиб олади”, деган гапни қўллаб-қувватлаган. “Фатхул-Борий”, Одоб китоби, “Меҳмоннинг ҳурматини жойига қўйиш ва унга ўзи хизмат қилиш” боби. 6135-ҳадис шарҳи.

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг “Иймон яманийдир (Яманга тегишлидир)”, деб айтганлари Яман аҳлига нисбатан мақтов бўлиб, улар бошқа қавмлар каби саркашлик қилмай Мадинага келиб, Исломни қабул қилишга шошилган эдилар”. Ибн Ҳажар Асқалоний. “Фатхул-Борий”, 3302-ҳадис шарҳи.

Аслида эса Мадинадаги саҳобалар - муҳожир ва ансорлар Яман аҳлидан иймонга келганларидан афзалдир. Фақат бу ерда яманликларнинг қалби юмшоқлиги, ҳақни қабул қилишга мойиллиги мақталган.

Ислом Нури

Ҳадисда “бақириб юрувчилар” деб таржима қилинган жумла арабчада “фаддодийн” шаклида келган. Бу ҳақида Ҳофиз Ибн Ҳажар роҳимаҳуллоҳ айтадилар:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ﷺ – “фаддодийн” деганлари ҳақида Абу Убайд: “Бу “фаддон” сўзининг кўплик шакли бўлиб, ер ҳайдайдиган сигир назарда тутилган”, деб шарҳлаган. Хаттобий эса: “Фаддон” – ер ҳайдаш асбоби”, деган.

Абу Убайднинг гапига кўра “фаддодийн” “фаддон” сўзининг кўплиги бўлиб, туяси, оти, сигири ортидан баланд овозда бақириб юрадиган кишини билдиради. “Фадийд” эса баланд овоз демакдир.

Абу Убайдда Маъмар ибн Мусанно: “Фаддодийн – икки юзтадан мингтагача туяси бўлган кишиларнинг номи”, деб айтган.

Айни шарҳни ҳадиснинг давоми ҳам қўллаб-қувватлайди: “... ... ... - “... туяларнинг кетидан (ҳайдаб) юрувчи...”.

Абул Аббос: “Фаддодийн – қўйбоқар ва туябоқарлардир”, деган.

Хаттобий айтади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бу касб эгаларини (қўпол ва қалби қаттиқ деб) тилган олганларининг сабаби уларнинг юмушлари дин ишларидан чалғитиб қўяди. Бу эса қалб қотишига олиб келади”.

“Робийъа ва Музар қабилаларида” деганлари “Шу қабилалардан бўлган туябоқарлар орасида”, деганидир”. Иқтибос тугади. “Умдатул қорий”, 15/192; “Шарҳуз-Зарқоний ‘алал-Муватто”, 4/594.

Бунинг маъноси шуки, ҳадисда ёмонланган кишилар Робийъа ва Музар қабиласидан бўлган айни касб эгалариdir. Бу ерда бутун бошли икки қабила назарда тутилмаган. Ҳофиз Ибн Ҳажар роҳимаҳуллоҳ айтадилар: “Аксар арабларнинг насаби мана шу икки аслга - Робийъа ва Музарга қайтади. Улар машриқ аҳлининг энг ҳурматлилари эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам мансуб бўлган Қурайш қабиласи ҳам Музарнинг бир шоҳобчаси саналади”. “Фатҳул-Борий”, 6/531.

“Шайтоннинг икки шохи чиқадиган Робийъа ва Музар қабилаларида” жумласини Имом Нававий шундай шарҳлаган: “Шайтоннинг икки шохи бошининг икки ён томонида бўлиб, баъзилар “Бу икки шохи билан одамларни залолатга кетказиш учун ҳаракат қиласи”, дейишган. Яна “Бу кофиирлардан бўлган шайтоннинг икки жамоаси” деган гап ҳам айтилган. Ҳадисда айни жумланинг қўлланиши машриқ (кунчиқар) томондан шайтоннинг залолати ва куфр келишига ишорадир. Бошқа бир ҳадисда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Куфрнинг боши машриқ томонда”, деб айтганлар. (Бухорий, 3301; Муслим, 52/91). “Шарҳу саҳийҳи Муслим”, Иймон китоби, “Иймон аҳлининг унда (иймонда) бир-биридан фарқли даражада бўлиши. Иймон масаласида Яман аҳли устун эканлиги” боби. 51/86-ҳадис шарҳи.

Ҳофиз Ибн Ҳажар Асқалоний шарҳи: “Куфрнинг боши машриқ томонда” - бунда мажусийларнинг куфри қаттиқлигига ишора бор. Чунки ўша пайдаги форс давлати ва унга бўйсунган араблар (Ироқ араблари) Мадинага нисбатан шарқ томонда бўлиб, улар қўпол, такаббур ва золимлиги билан танилган эди. Ҳатто Форс шоҳи кибри туфайли Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг мактубларини парчалаб, йиртиб ташлаганди. Кейинчалик мусулмонлар устига

фитналар ҳам шарқ томондан келди.

“Фаҳрланиш ва кеккайиш” – кибрланиш ва бошқаларни таҳқирлаш.

“Сакинат-хотиржамлик эса қўйбоқарларда” – Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айнан қўйбоқарларни шундай сифатлаганларининг сабаби кўп ҳолларда уларнинг бойлиги туябоқарларнидан камроқ бўлади. Бойлик эса фаҳрланиш ва кеккайишга олиб келади. Яна “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бу гаплари билан Яман аҳлини назарда тутганлар. Чунки, уларнинг асосий чорвачилиги – (олдинги ҳадисда тилга олинган) туябоқарлиги билан маълум бўлган Робийа ва Музар қабилаларидан фарқ қилган ҳолда – қўй боқиши эди”, деган гап ҳам бор.

Иbn Можа Умму Ҳониъ розияллоҳу анҳодан ривоят қилган ҳадисда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам унга: “Қўй бокқин, чунки унда барака бор”, деб айтганлар. (Иbn Можа, 2304. Саҳиҳ ҳадис). “Фатҳул-Борий”, Оламнинг яралиши китоби, “Мусулмоннинг энг яхши моли тоғ ёнбағирларида боқадиган қўйлариридир” боби, 3301-ҳадис шарҳи. Ҳадисдаги жумлаларнинг шарҳи олдинги ҳадисларда ўтди.

Қисқача хуласа:

Туя бокувчи кишилар кўп ҳолларда бойиб кетгани туфайли кибр ва кеккайишга берилади. Қўйбоқарларда эса бунинг акси – бойлиги камлиги учун хотиржам, сокин бўлишади. Айни пайтда, қўй боқища барака бор.

Баъзи олимлар “Айни сифат Яман аҳлига кўпроқ тегишли. Чунки улар бошқа араб қабилаларидан фарқли ўлароқ асосан қўй боқишар эди”,

дейишган.

Хадиснинг давомида яна Яман аҳли иймон ва ҳикмат жиҳатидан устун эканлиги айтилган.

Ибн Ҳажар Асқалоний роҳимаҳуллоҳ бу жумлани (“Иймон яманийдир, ҳикмат яманийдир”) шарҳлаб: “Бу ўша даврдаги Яман аҳлининг мақтовори. Ҳамма замонлар ва маконларга мос тушавермайди.

Қолаверса, Яман аҳли иймон ва ҳикмат уларга тегишлилиги билан мақталгани уларнинг Мадинадаги муҳожир ва ансорлардан устунлигини англатмайди. Аксинча, бу ўз ўрнида айтилган гап. Чунки, яманликлар иймон келтиришга шошилган эдилар”, деган.

Демак, ушбу бобдаги ҳадислар асосан Яман аҳлининг ижобий сифатлари, уларнинг бошқа араблардан иймон келтириш масаласида (ўша даврда) устун бўлганлари ҳақидадир.